

V SÚZPENÍ ZVUKOV UŽ ŠEŠŤDESIAT ROKOV. ŽIVOTNÉ JUBILEUM IVETY BÓNOVEJ

Lucia Jasinská

V marci tohto roka oslávila svoje životné jubileum PhDr. Iveta Bónová, PhD., ktorá v súčasnosti pôsobí ako univerzitná docentka na Katedre slovakistiky a mediálnej komunikácie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Ďalšia uzatvorená desaťročnica životných skúseností je príležitosťou nielen na vyslovené prania k napĺňaniu osobných i profesionálnych úspechov, ale aj možnosťou zastaviť sa v tomto čase a nahliadnuť do studnice tvorivej činnosti z pera človeka, ktorý sa pri skúmaní jazyka ako dôležitého nástroja v interpersonálnej interakcii vždy snaží hľadať jeho hlbší zmysel a spoločenský význam.

Iveta Bónová (nar. 7. 3. 1966 v Bardejove) študovala v rokoch 1985 – 1990 na Filozofickej fakulte v Prešove Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (sloven-

ský jazyk – ruský jazyk). V roku 1990 jej bol po úspešnom ukončení štúdia udelený titul PhDr. V roku 2001 po úspešnom absolvovaní doktorandského štúdia v odbore slovenský jazyk získala titul PhD. Cesta odborného zamerania a vedeckého nasmerovania jublantky v jej akademických, ale aj v pracovných začiatkoch bola lemovaná usmerňujúcim vedením pedagóga a školiťa profesora Jána Sabola, ktoré sa neskôr prirodzene premenilo na kolegiálnu spoluprácu. Okrem spoločnej kancelárie v priestoroch predchádzajúceho pôsobiska na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove ich spájal záujem o zvukovú stránku rečového signálu, smerujúci ku skúmaniu foneticko-fonologických zákonitostí jazyka, a to predovšetkým na ploche slabiky ako najmenšej rytmickej jednotky. Prirodzeným výsledkom tejto profesijnej orientácie bola analýza fónického zloženia slabiky a morfémy v spisovnej slovenčine, ktorú jublantka opísala vo svojej dizertačnej práci *Zvukové zloženie slabiky a morfémy v spisovnej slovenčine*. Zvuková rovina jazyka sa tak stala pre ňu objektom trvalého záujmu aj v ďalších aplikovaných výskumoch, zameraných prevažne na detskú rečovú produkciu. Komplexnou syntézou viacerých štúdií reflektujúcich parciálne sondy do problematiky rečového vývinu intaktných detí je monografia *Fonologická ontogenéza v detskej reči* (2018), v ktorej sa autorka venuje nielen systematickému opisu detskej rečovej produkcie, ale aj všeobecnolingvistickým súvislostiam s dôrazom na slabiku. Obdobie späté s prešovskou lingvistickou školou a jeho presah do vedeckého rastu I. Bónovej vo svojom príspevku k predchádzajúcemu životnému jubileu zosumarizovala na stránkach Slovenskej reči Marianna Sedláková (2016), jej dlhoročná spolupútnička na ceste dláždenej zvukmi akademických priestorov, ale aj súzvukmi ľudských stretnutí.

Keď sa v roku 2007 konštituovala Filozofická fakulta na Univerzite P. J. Šafárika v Košiciach¹, naša jublantka postupne prešla na v tom čase sa formujúcu Katedru slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie FF UPJŠ, kde začali pedagogicky pôsobiť aj niektorí jej kolegovia z Prešovskej univerzity v Prešove (dnes sú stále aktívnymi členmi katedry Marián Andričík, Marián Milčák, Marianna Sedláková) a postupne aj jej bývalí študenti (Marián Gladiš, Lucia Jasinská, Lukáš Šutor). Hoci sa cesta jublantky geograficky mierne odklonila, viaceré kontakty s bývalými kolegynami a kolegami, založené na vzájomnej osobnostnej synergii, udržiava severne od Kysaku dones.

S novým pôsobiskom prichádzajú aj nové výskumné inšpirácie a ich výsledky, ktoré v sebe prepájajú rokmi nadobudnutú odbornú kompetenciu, teoretickú orientáciu v jazykovedných súvislostiach, schopnosť hĺbkového ponoru do lingvisticko-kompozičných textových štruktúr a zároveň potrebný nadhľad pri interpretácii vý-

¹ Pôvodná Filozofická fakulta UPJŠ, ktorá vznikla v roku 1959 ako jedna z dvoch zakladajúcich fakúlt tejto univerzity (spolu s Lekárskou fakultou UPJŠ), sa v roku 1997 stala súčasťou Prešovskej univerzity v Prešove.

skumov. Keďže najzaujímavejším jubilantkiným výsledkom z prvej dekády nového pracovného prostredia sa venovala M. Sedláková vo svojom slove, ladenom osobnejším tónom, v tomto príspevku upriamujeme pozornosť na výstupy z posledného desaťročia.

Tak ako sa mení svet okolo nás, aj aktuálne výskumné aktivity I. Bónovej môžeme charakterizovať ako divergentné, keďže, držiac ruku na pulze doby a na jej jazykovom obraze, plynulo prešla od sledovania štruktúry slabiky k skúmaniu sémantiky a funkcie slova, a to nielen hovoreného a počutého, ale aj písaného. Viaceré jej štúdie, vystúpenia na konferenciách, domácich i zahraničných, ako aj články publikované v časopisoch sú spojené s interdisciplinárne zameranou grantovou činnosťou.

Prepojenie zvukovej roviny s kultúrou vyjadrovania vo vzťahu k používateľom jazyka predstavujú odborné časopisecky publikované články *K problematike výslovnosti zdvojených spoluhlások* (2017) a *K problematike výslovnosti spoluhlások d – d', t – t', n – ň, l – l'* (2018). Dozvuky zvukov sú prítomné vo viacerých výskumných prácach orientovaných na poéziu Maše Haľamovej (v spoluautorstve s I. Hajdučkovou), pričom práve analýza rytmu a slabičnej štruktúry veršov v prepojení na verzologické špecifiká je dôležitou východiskovou súčasťou komplexnej literárnovednej interpretácie poetkinej tvorby. Syntézou predchádzajúcich štúdií, zameraných na rytmický pôdorys básní, sú dve monografie – *Maša Haľamová in the Dar – Červený mak – Smrť tvoju žijem Triad* (2021) a *O lyrickom triptychu Maše Haľamovej* (2024). Hodnotným aplikačným výstupom interdisciplinárne zameraného projektu *Veda bez bariér (Interdisciplinárne inšpirácie súčasnej literárnej vedy a jazykovedy v edukačnej praxi na VŠ)* je praktická a v odbornej sfére používaná príručka s názvom *Jazyková kultúra nielen pre lingvistov* (v spoluautorstve s L. Jasinskou; 2019), dostupná aj elektronicky. V nej autorky vysvetľujú a na báze príkladov z reálnych komunikátov demonštrujú vybrané jazykové javy perцепčne prístupným spôsobom, adekvátnym aj pre bežných používateľov jazyka.

Do prienikovej množiny zvukovej a významovej zložky jazyka môžeme zaradiť niektoré príspevky I. Bónovej zamerané na dynamiku jazykového systému, ako napr. *Periférne alternácie v slovenčine* (2025) či *Variantnosť tvarov ako odraz prirodzeného vývinu jazyka* (2025). Ich primárnou funkciou je predovšetkým zhodnotenie vplyvu rečového úzu na jazykový systém ako výsledku napätia medzi reálnou a ideálnou jazykovou normou. Sledovanie uplatňovania jazykových noriem v rečovej praxi vo vzťahu k jazykovej kultúre sa prejavilo vo výskumnom pláne príspevkov, ktoré sú orientované na opis vybraného jazykového javu, napr. v štúdiu *Jazyková kultúra cez prizmu Slovenského národného korpusu* (Bónová – Jasinská 2021), prezentovanej na medzinárodnej konferencii v zahraničí.

Vedecká a odborná činnosť je prirodzene obohacovaná vyučovaním študentov slovistiky, ale aj mediálnej komunikácie, ktoré rovnako ponúka viaceré podnety

na spracovanie. Jubilantka svoje skúsenosti z mnohoročného pedagogického pôsobenia zúročila v dvoch vysokoškolských učebniciach. Myšlienku jasne premyslenej koncepcie vyučovania zákonitostí zvukovej roviny, cielenej nielen na osvojovanie si vedomostí, ale aj na ich opakovanie a upevňovanie vo vedomostnej štruktúre príjemcov, premenila na učebný text *Ortoepia zvukového prejavu na segmentálne úrovni* (2019). Parciálne skúsenosti s didaktikou slovenčiny ako cudzieho jazyka uplatnila v kapitole kolektívneho učebného textu *Praktická didaktika slovenčiny ako cudzieho jazyka* (Sedláková a kol. 2021).

Záujem jubilantky o funkčné používanie jazyka nielen v akademickej spoločnosti, ale aj v širšom spoločenskom kontexte sa zrkadlí vo viac ako tridsiatich jazykových okienkach, publikovaných v univerzitnom časopise UPJŠ *Universitas Šafarikiana*. V rubrike *Aby slovenčina neplakala* autorka s istou mierou odľahčenia reflektuje jazykové javy spojené s chybovosťou v mediálnom prostredí, keďže sama je pravidelnou a vernou poslucháčkou rozhlasového vysielania a čitateľkou ranných spravodajských textov. Jej výraznú osobnostnú črtu vystihuje frazéma *kto do teba kameňom, ty doňho chleбом*, ktorú v nedávnej študentskej ankete uviedla ako svoju najobľúbenejšiu. Láskový prístup uplatňuje v starostlivosti o svojich najbližších, ale aj pri príprave dobrého jedla či ako zanietená pestovateľka rastlín.

Milá Ivetka, jadro príspevku je odeté do šatu zodpovedajúcemu tomuto žánru, no v závere si v intenciách našej kolegiálno-priateľskej interakcie dovoľím osobnejší tón.

Cesta žitia – to sú túry,
striktúry aj apertúry,
konsonanty, vokály
zapadajú do škály.

V rôznych stupňoch sonority
zrkadlí sa význam skrytý,
od slova až k výpovedi,
v ľudskom srdci všetko sedí.

Nech sú všetky trasy v ďalších rokoch plné zdravia, porozumenia, radosti z blízkych ľudí, ktorí s Tebou kráčajú po spoločných cestách, ale aj zo študentov, ktorí Ťa vždy dokážu inšpirovať. Veľa tvorivého elánu do ďalších pracovných aktivít!

Literatúra

- BÓNOVÁ, I. (2001): *Zvukové zloženie slabiky a morfémy v spisovnej slovenčine*. [Dizertačná práca.] Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- BÓNOVÁ, I. (2017): K problematike výslovnosti zdvojených spoluhlások. In: *Slovenčinár*, 4/2, 33 – 35.
- BÓNOVÁ, I. (2018): *Fonologická ontogenéza v detskej reči*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- BÓNOVÁ, I. (2018): K problematike výslovnosti spoluhlások d – dʹ, t – tʹ, n – ň, l – lʹ. In: *Slovenčinár*, 5/1, 71 – 72.
- BÓNOVÁ, I. (2019): *Ortoepia zvukového prejavu na segmentálnej úrovni*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- BÓNOVÁ, I. – JASINSKÁ, L. (2019): *Jazyková kultúra nielen pre lingvistov*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- BÓNOVÁ, I. – JASINSKÁ, L. (2025a): Jazyková kultúra cez prizmu Slovenského národného korpusu. In: Stričević-Kovačević, Z. – Vuksanović Kursar, M. (eds.): *Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa povodom 25 godina slovakistike u Zagrebu*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 37 – 47.
- BÓNOVÁ, I. – JASINSKÁ, L. (2025b): Periférne alternácie v slovenčine. In: Odaloš, P. – Rožai, G. (eds.): *Centrum a periféria v jazykovej komunikácii*. Banská Bystrica: Belianum, 29 – 38.
- BÓNOVÁ, I. – JASINSKÁ, L. (2025c): Variantnosť tvarov ako odraz prirodzeného vývinu jazyka. In: *Jazyk a kultúra*, 16/63 – 64, 1 – 8. Dostupné na: https://www.ff.unipo.sk/jak/63-64_2025/Iveta%20Bonova_Lucia%20Jasinska_studia.pdf (cit. 20. 5. 2026).
- HAJDUČEKOVÁ, I. – BÓNOVÁ, I. (2021): *Maša Haľamová in the Dar – Červený mak – Smrť tvoju žijem Triad*. Košice: Vydavateľstvo ŠafárikPress UPJŠ.
- HAJDUČEKOVÁ, I. – BÓNOVÁ, I. (2024): *O lyrickom triptychu Maše Haľamovej (život a tvorba)*. Košice: Vydavateľstvo ŠafárikPress UPJŠ.
- SEDLÁKOVÁ, M. (2016): K životnému jubileu Ivety Bónovej. In: *Slovenská reč*, 81/3 – 4, 235 – 237.
- SEDLÁKOVÁ, M. a kol. (2021): *Praktická didaktika slovenčiny ako cudzieho jazyka pre študentov slovakistiky*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.

Lucia Jasinská

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, Filozofická fakulta

Moyzesova 9, 040 01 Košice

E-mail: lucia.jasinska@upjs.sk

ORCID: 0000-0003-3078-9930